

Reflexe hudebně výchovné publikační činnosti Josefa Černíka (1880–1969)

Mgr. Ivana Šůstková

Úvod

Josef Černík byl významnou regionální osobností žijící v letech 1880–1969. Narodil se ve Staříči blízko Frýdku-Místku, ale velmi záhy po narození se s rodiči přestěhoval do Bojkovic na Uherskobrodsku, kde strávil dětství. Od dvacátých let až do své smrti pobýval v Brně, na Moravě tedy působil celý život, což mělo nesporný vliv na formování jeho osobnosti.

Rozsah Černíkových tvůrčích aktivit je neobvyklý. Skládání, byť šlo spíše o skladby drobnějšího charakteru, se věnoval celý život podobně jako činnosti folkloristické a právě ta bývá oceňována nejvíce. Černík se intenzivně (již od svých dvaceti let) věnoval sběratelství folkloru v několika etnografických oblastech. Ve své době byl považován za jednoho z našich předních znalců v oblasti folkloristiky. Vztah k lidové kultuře a lidové písni jako takové je celoživotní záležitostí, jež se bezesporu promítá také v činnosti pedagogické. Učitelskou profesi Černík vykonával celý život. Je autorem mnoha odborných pojednání, jež zpravidla publikoval časopisecky (případně formou rozhlasu či veřejných přednášek). Okrajově Černík zasáhl do oblasti umělecko-literární a byl také aktivním organizátorem kulturního života na Moravě.¹

V předloženém textu jsou blíže charakterizovány Černíkovy hudebně výchovné aktivity a s nimi související odborná publikační činnost. Vybrány byly tři didaktické materiály odrážející Černíkovo hudebně pedagogické myšlení a samozřejmě také dobu vzniku. Všechny byly vydány ve třicátých letech, jsou řazeny chronologicky a reflektují to, co bylo v této době na poli hudební pedagogiky často diskutováno. Právě doba třicátých let je pro hudební pedagogiku obdobím „kvasu“, hledáním nových přístupů, vymezování se vůči stávajícímu způsobu realizace hudebního vzdělávání.

¹ ŠŮSTKOVÁ, Ivana. Hudebně folkloristická a sběratelská činnost Josefa Černíka (1880–1969). In: *Janáčkiana 2018: sborník z 34. ročníku muzikologické konference Janáčkiana 2018*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta (v recenzním řízení, v tisku).

Vhled do Černíkových aktivit v oblasti hudební výchovy

Josef Černík studoval na učitelském ústavě v Příboře, po dvou letech odešel do Brna, kde pedagogické vzdělání dokončil. Studium na učitelském ústavě v Brně (1898–1900) bylo pro něj zlomovým obdobím, protože se setkal s tamějším učitelem Leošem Janáčkem, jenž byl pro něj inspirací jak v oblasti skladatelské, tak podnítil zájem o lidovou píseň a moravský folklor obecně. Nejprve Černík jako podučitel, později jako učitel, působil v Nezdenicích nedaleko Uherského Brodu. Následně byl v období první světové války přesunut do Záhorovic a znovu zpět do Nezdenic. Jeden školní rok (1918–1919) Černík vyučoval i v Uherském Hradišti, pak už až do doby odchodu do penze (třicátá léta) vyučoval na různých typech škol v Brně.²

Touha po zdokonalování sebe sama především v oblasti skladby a hudební pedagogiky jej přivedla na Varhanickou školu v Brně (1904–1905). Zde znovu mělo na Černíka neobyčejný dopad působení Janáčkovy. Z vlastní iniciativy absolvoval také lekce (především v oblasti instrumentace) u Vítězslava Nováka. V Brně Černík působil na obecné škole a také na učitelském ústavu. Aby se mohl stát profesorem, začal navštěvovat mistrovskou školu skladby při Konzervatoři v Brně (1919–1920).³ Černík byl vyhledávaným, oceňovaným pedagogem a odborníkem, o čemž vypovídá i to, že byl často žádán, aby o tématech hudebně výchovných přednášel či je publikoval. O jeho odborné erudici svědčí i to, že byl osloven, aby přednášel na nově vzniklé Janáčkově akademii múzických umění v Brně.⁴

Josef Černík je autorem desítek odborných hudebně pedagogických textů, které vyšly (vyjma jedné publikace) časopisecky. První z nich s názvem „Zpěv a škola“ vznikl už v roce 1913. Nejplodnějším publikačním obdobím byla meziválečná léta, přesněji léta dvacátá a počátek let třicátých. Články s hudebně výchovnou tematikou vycházely nejčastěji v časopise *Hudební výchova*, jenž je i dnes platformou přinášející informace o hudební výchově a hudebním školství nejenom u nás, ale i ve světě. Některé další články vyšly dále v časopise *Zájmy Slovače* či *Dílna lidskosti*. V rukopisech zůstává množství materiálu, který nevyšel tiskem. V současnosti je uložen především v Oddělení dějin hudby, Moravského

² Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Pozůstalost J. Černíka (*Osobní doklady, vysvědčení o hudebním vzdělávání 1907–1920*), k. 1, i. č. 1.; Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Pozůstalost J. Černíka (*Dotazník s životopisnými údaji a přílohy*), k. 1, i. č. 22.; Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně, fond Pozůstalost J. Černíka (*Personálie, dekrety, ustanovení*), sign. G452, i. č. 56.308/G452.

³ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Pozůstalost J. Černíka (*Osobní doklady, vysvědčení o hudebním vzdělávání 1907–1920*), k. 1, i. č. 1.; ŠŮSTKOVÁ, Ivana, KUSÁK, Jiří. Z dějin regionální hudební výchovy – Josef Černík (1880–1969). *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta (v recenzním řízení, v tisku).

⁴ Přednášel zde témata z oblasti hudební folkloristiky.

zemského muzea v Brně a Státním okresním archivu v Uherském Hradišti, kde je uložena nejrozsáhlejší část Černíkova pozůstalosti.

V popředí Černíkova odborného zájmu stála problematika hudební výchovy na různých typech škol, s tím související pěvecké činnosti, jež tehdy tvořily největší (mnohdy jedinou) část hudebního vyučování. Černík ale už tehdy zdůrazňoval, že pěvecké činnosti nesmí stát osamoceně, nesmí být jedinou náplní hodiny. Hudba má sama o sobě velký potenciál a je potřeba jej využívat co nejefektivněji. Častým tématem byl způsob práce s písněmi a jejich samotný výběr, který by měl být uvážený a smysluplný. Často se Černík vyjadřoval i k tomu, co bylo všeobecně mezi odborníky diskutováno na poli hudební výchovy, širěji na poli hudební pedagogiky (intonační metody, vývoj dětské hudebnosti, vztah dítěte k hudbě apod.).

V další části jsou představeny dva články „Dítě a hudba“, „O hudební výchově“ a publikace souhrnného charakteru s názvem „Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních“, jež je považována za vrchol Černíkova hudebně výchovné publikační činnosti. Černík vychází z vlastních zkušeností a dlouholeté pedagogické praxe, o čemž svědčí množství vlastních příkladů a praktických poznámek. Chce podnítit čtenáře, aby bylo k hudebnímu vyučování přistupováno seriózněji a byl maximálně využit jeho potenciál ve prospěch osobnostního rozvoje dítěte.

Dítě a hudba⁵ (1925)

Černíkův příspěvek *Dítě a hudba* vyšel v časopise *Pedagogické rozhledy* a přináší množství postřehů týkajících se rozvoje dětské hudebnosti a vztahu dítěte k hudbě v jeho jednotlivých vývojových etapách. Pro období dvacátých let je charakteristický zájem o téma dětské hudebnosti a Černík byl jedním z prvních, kdo systematicky tuto problematiku rozvíjeli.⁶ Typický elitářský postoj k hudebním schopnostem (příznačný pro první polovinu dvacátého století) není u Černíka patrný.

⁵ ČERNÍK, Josef. *Dítě a hudba*. *Pedagogické rozhledy*, 1925, roč. XXXV, s. 314–321, 382–386.

⁶ Průkopnickou prací na toto téma byla považována studie Františka Čády *Vývoj dětské schopnosti hudební* (1914) uveřejněná ve II. ročníku *Hudebního Sborníku*. Černík ji považoval za směrodatnou pro další vývoj bádání v této oblasti. Teprve pět let po Černíkově příspěvku *Dítě a hudba* (1925) byla vydána uznávaná Helfertova publikace *Základy hudební výchovy na nehudebních školách* (1930), kde se taktéž řeší problematika hudebních schopností a vztahu dítěte k hudbě.

Tvrzení jsou podložena příklady z pedagogické praxe a velká část příspěvku je vystavěna na komentování hudebního vývoje Černíkovy dcery Mileny. „Mám po ruce záznamy o pozorování hudebních projevů či schopností svého děčka – Mileny (...). Mohu tudíž aspoň z doby „dětského“ života nejméně známé a též velmi pozoruhodné, z doby téměř čtyř let, uvést nejednu dokumentární zajímavost, charakteristickou pro hudební vývoj, resp. hudební schopnosti dětí v tomto věku vůbec.⁷ Černík si velmi pečlivě vedl záznamy o hudebních projevech své dcery, což dokládá přesnou datací. Příhodně také upozorňuje čtenáře na problém generalizace, jemuž se snaží vyhnout. Cílem příspěvku je dle autora mimo jiné: „(...) dotknouti se obecných rysů dětské povahy, jevící se hudebně v rozličných odstínech.“⁸

Článek je rozdělen na dvě, rozsahem velmi podobné, části, z nichž první se věnuje nejprve vztahu dítěte – hudby a přirozenému zájmu dětí o ni. Následně je glosováno hudební vnímání a projevy dětí v době od narození do třetího roku života. V druhé části je pozornost zaměřena na třetí a čtvrtý rok života dítěte v souvislosti s hudebním vnímáním a hudebními projevy. Dále se Černík pokouší mapovat stav bádání v oblasti dětského hudebního života, jenž nehodnotí veskrze pozitivně. V prvním dvacetiletí dvacátého století se zmíněnou problematikou u nás zabývalo jen pár odborníků, přesto, že je klíčová. Černík píše: „Kolik to mohlo být už „jinak“ pěkné literatury hudební – skladeb „umělých“ v duchu opravdu „dětském“ pro děti (...).“⁹

Na druhou stranu Černík pozitivně hodnotí činnost například svého učitele Leoše Janáčka, který ve svých člancích a rozpravách shromáždil mnoho materiálu o dětském hudebním vývoji. Dále jsou zmiňovány aktivity Otakara Hostinského, Otakara Zicha, Josefa Kříčky, Adolfa Cmírala či Františka Čády, jež přispěly k poznávání dětského vývoje hudebního. Černík se zaujetím sledoval dění a stav bádání jak v oblasti hudební pedagogiky, tak hudební psychologie.

V příspěvku se objevuje, s přihlédnutím k době jeho vzniku, množství pokrokových myšlenek. Velmi dobře si Černík uvědomuje funkci školy v procesu hudebního vývoje a obecně výchovy dětí. Dokládají to například tato tvrzení: „Hudba, ať vokální nebo instrumentální, mohla by konati divy, divy ve výchově dětské, kdyby na to škola – ta která –

⁷ ČERNÍK, Josef. Dítě a hudba. *Pedagogické rozhledy*, 1925, roč. XXXV, s. 318.

⁸ *Ibid.*, s. 318.

⁹ *Ibid.*, s. 386.

stačila.“¹⁰ Dále Černík nabádá k tomu, abychom byli senzitivní k dětským projevům (nejen těm hudebním): „Sledovati vývoj dětské hudebnosti, projevů i schopností hudebních od narození až k samostatným výtvorům syntaktickým, kdy dítě už samostatně dovede i hudebně mysliti, jest kapitola zvláštní. O ni měli by se zajímati nejen hudebníci vůbec, ale zejména všichni učitelé zpěvu a hudby.“¹¹

Z dnešního pohledu lehce rozporuplně působí toto Černíkovo tvrzení: „Mnohem více zájmu o skutečnou hudbu – protože též mnohem více podnětů k ní – má dítě městské.“ V současnosti v popředí zájmu není ani tolik to, zda dítě vyrůstá v prostředí města či vesnice, ale spíše, jak hudebně podnětné to prostředí samo o sobě je, což souvisí s mnoha aspekty. Černík v textu apeluje na samotné rodiče, aby jakákoliv snaha o hudebně výchovné působení v rodině byla vždy „zdravá“ (rozumná)¹² a systematická, má-li mít význam.

O hudební výchově¹³ (1926)

Článek Josefa Černíka O hudební výchově vznikl jako text k přednášce pořádané Společností pro výzkum dítěte a péči o dítě. Přednesena byla v posluchárně Masarykovy univerzity v Brně 11. března 1926. Černík se pokusil o reflexi tehdejšího stavu hudební výchovy u nás a nastínil, jakým směrem by se do budoucna měla ubírat, aby byla co možná nejefektivnější. Na několika místech v textu dochází také k vymezení některých stěžejních hudebně výchovných termínů.

Příspěvek je rozdělen na několik částí, z nichž první je koncipována jako zamyšlení nad tím, zda se dá hudbou (případně zpěvem) skutečně vychovávat a do jaké míry je hudba beze slov schopná vyjadřovat „myšlenky“. Černík dospívá k názoru: „Hudba totiž myšlenek skutečně nevyjadřuje: vyjadřuje jen city. Ale právě proto – pro její možnost vyjadřovati city – lze hudbou, po případě zpěvem vychovávat. V této možnosti „vyjadřovací“ utajeno jest nejen nevšední kouzlo hudby, ale právě též její význam „výchovný“, význam jakého tu nemá jiné

¹⁰ Ibid., s. 315.

¹¹ ČERNÍK, Josef. Dítě a hudba. *Pedagogické rozhledy*, 1925, roč. XXXV, s. 318.

¹² Za „nezdravé“ například Černík považuje: „(...) živí-li se malá dušička dětská hned velkými koncerty symfonickými a jinými.“ ČERNÍK, Josef. Dítě a hudba. *Pedagogické rozhledy*, 1925, roč. XXXV, s. 316.

¹³ ČERNÍK, Josef. O hudební výchově. *Za hudebním vzděláním II.*, 1926–1927, s. 122–125, 143–144, 158–161, 174–176.

umění (...).“¹⁴ Hudba vokální nevyjadřuje ale jen city, nýbrž i myšlenky, což stupňuje výchovný význam hudby.

Dále Černík věnuje pozornost časové dotaci výuky hudby na školách obecných a občanských. Za problematickou považuje skutečnost, že se ve školách zpěvu vyučuje místo toho, aby se jím vychovávalo. „Papouškování“ nahodile vybraných písní učitelem dle něj nemá žádný velký smysl. „Nejsou-li pak žáci ani jinak tu vedeni, aby aspoň rozuměli tomu, co zpívají, nemá vůbec ceny toto t. zv. „vyučování“ zpěvu.“¹⁵ O důležitosti této myšlenky svědčí i to, že se objevuje téměř ve všech tiskem vydaných příspěvcích s hudebně pedagogickým tematickým zaměřením. Podobně často připomínal Černík nebezpečí uchýlení se v hudebním vyučování k šablonovitosti a stereotypu, což samozřejmě hrozí ve vyučování obecně.¹⁶

V druhé části příspěvku je připomínána důležitost komunikace s dítětem o hudebním světě a nejenom o něm. Klást dítěti otázky, povídat si o zájmech a zážitcích, to je to, co dle Černíka mnohdy v hudebně výchovném snažení chybí. Nejen ve škole je důležité vést děti k tomu, aby o hudbě uvědoměle přemýšleli, hledali souvislosti a vztahy. „U dětí hudebně „vychovávaných“ formují a vyvíjejí se tak nejen schopnosti hudební speciálně, ale i ony běžného života denního (...).“¹⁷ Hudební výchova by měla dle J. Černíka provázet veškeré vyučování a má reflektovat skutečný život.

V poslední části dospívá Černík k vysvětlení pojmů, jako jsou výchova, hudební výchova, jaké mají poslání a jaký podíl na ní má škola jako instituce. Černíkovo chápání je velmi podobné tomu, co je proklamováno v odborné literatuře dnes. „Od „obecné“ výchovy „zpěvem“ i „hudbou“ rozlišovati jest zásadně výchovu „hudební“, jejímž úkolem není jen zušlechtovati povahu lidskou, ale právě pěstiti též vlohy speciálně hudební – schopnosti hudebního nadání.“¹⁸ Zmiňované zušlechtování má být proces co možná nejkompexnější tak, aby (v rámci výchovy hudební) zahrnoval aktivity rozvíjející sluch, hlas, smysl pro rytmus, intonaci atd. Takový přístup k hudební výchově je obecně zdůrazňován i v současnosti, byť tedy ne ve všech vzdělávacích institucích se v tomto duchu doopravdy vyučuje. Na druhou stranu Černík připomíná, že škola: „(...) nejsouc ústavem vědeckým, nýbrž opětně školou,

¹⁴ ČERNÍK, Josef. O hudební výchově. *Za hudebním vzděláním II.*, 1926–1927, s. 123.

¹⁵ ČERNÍK, Josef. O hudební výchově. *Za hudebním vzděláním II.*, 1926–1927, s. 124.

¹⁶ Černík to popisuje s poetičností sobě vlastní: „(...) nutno hledati nové a nové cesty, i když jen cestičky a pěšinky, jež bezpečně vedou k cíli – k „srdci“ dítěte.“ ČERNÍK, Josef. O hudební výchově. *Za hudebním vzděláním II.*, 1926–1927, s. 124.

¹⁷ *Ibid.*, s. 144.

¹⁸ *Ibid.*, s. 158.

poskytující dětem všude a ve všem základního vzdělání – v různých oborech vědy, umění i dovedností.“¹⁹

Černík také naráží na problematiku výběru písní. Vytýká učitelům, že přestože ve většině případů volí pro zpěv ve školách písně lidové, hlouběji jim nerozumí. On sám, jakožto sběratel a znalec lidových písní, jim připisoval velký význam. „(...) Na děti působí lidové písně svou bezprostředností více než písně umělé, odpovídající patrně i svou prostotou zajisté lépe prosté mysli jejich, svou pak přístupností jejich dětské vnímavosti a svou přirozeností jejich nestrojenosti. Tot' vnitřní cena lidových písní (...).“²⁰ Černík komentuje, že není jednoduché píseň pro zpěv vybrat, protože ve školách bylo tehdy dost přísně pohlíženo na to, aby píseň neobsahovala nic „škodlivého“, což se z dnešního pohledu jeví jako daleko méně problematické.

Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních²¹ (1931)

Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních (dále jen Metodika zpěvu) vyšla na počátku třicátých let a je považována na vrchol autorovy hudebně výchovné publikační činnosti. Právě dvacátá a třicátá léta byla dobou příznačnou pro rozvoj hudební pedagogiky obecně. Černíkova Metodika zpěvu tedy není jedinou metodikou, která byla v té době vydána.²²

Publikace je rozdělena na pět částí²³, z nichž první je nejobsáhlejší právě proto, že obsahuje pojednání o mnoha hudebně pedagogických tématech (bližší dále). Sám autor v Úvodu vysvětluje, co bylo motivací pro vytvoření Metodiky zpěvu. „Domnívám se, že takto posloužím aspoň částečně obecnému přání, aby se v našich školách vyučovalo i zpěvu

¹⁹ Ibid., s. 158.

²⁰ ČERNÍK, Josef. O hudební výchově. *Za hudebním vzděláním II.*, 1926–1927, s. 160.

²¹ ČERNÍK, Josef. *Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních*. Brno: Vydavatelský odbor Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě, 1931.

²² Dále to byla například *Hudební prvouka: metodická příručka hudební výchovy v pracovní škole pro kandidáty učitelství, učitele třídy elementární a učitele zpěvu ve škole obecné* (1939) od Hynka Kohoutka, *Katechismus školského zpěvu: Metodika a teorie* (1934) Rudolfa Wünsche či *Škola zpěvu elementárního: pro školy občanské, střední a pro ústavy učitelské* (1927) Františka Pivody apod. Po srovnání jsou na první pohled mezi publikacemi tohoto typu (vycházejícími ve dvacátých a třicátých letech) značné rozdíly (obsahové i formální). Některé sledují spíš praktické cíle, tzn. omezují se na sledy příkladů a cvičení, s nimiž mají být žáci postupně seznamováni. U jiných je patrná snaha po zařazování všeobecných pojednání o tématech z oblasti didaktiky hudební výchovy.

²³ Pojmenování jednotlivých částí Metodiky zpěvu: 1) Všeobecná pojednání 2) Učivo jednotlivých školních roků 3) Z odborné literatury 4) Příklad 5) Z pomocné literatury.

na základě nových směrů a vymožeností, jež tu poskytuje jedině tzv. tonální metoda.“²⁴ Metodika zpěvu by tedy měla napomoci překonat hudebně výchovné nešvary a podat podněty učitelům, ke zkvalitnění a zatraktivnění výuky. K tomu je ze strany učitele nutný určitý znalostní potenciál, jehož míru (především tedy z oblasti hudební nauky) si mohou učitelé sami ověřit pomocí sady autorem formulovaných otázek.

Černík hned v úvodu kritizuje laxní přístup učitelů k hudební výchově a spokojení se se stereotypním průběhem a strnulými aktivitami. Naopak sám klade důraz na obměňování aktivit, rychlý spád výuky, vybírání netradičních činností apod. Černíkovo uvažování předjímá v současnosti prosazované tzv. činnostní pojetí hudební výchovy, jež dává žákům možnost poznat rozmanité možnosti, které hudba přináší. Tehdejší způsob výuky hudbě pojmenovává jako pouhé „papouškování písní“²⁵ bez hlubšího porozumění.²⁶ Jak velký význam přikládá Černík hudební výchově, dokazují tato slova: „Zpěv je základem vzdělání hudebního, a hudba (zpěv) tvoří jistě polovici veškeré výchovy (...).“²⁷

Aby byl čtenář uveden do problematiky, nechybí vysvětlení pedagogických a hudebně pedagogických termínů. Černík se opírá nejen o poznatky pedagogických věd, ale má přehled o publikační činnosti svých současníků, k níž mnohdy odkazuje. Vychází z tehdy upravených osnov pro školy obecné (lidové), jež byly uvedeny v platnost v roce 1930. Dále je učivo rozděleno dle toho, co by měl žák v jednotlivých ročnících zvládnout v oblasti práce s dechem, sluchem, výslovností, rytmu, intonace, práce s hlasem apod.

Z praktického hlediska jsou zajímavá pravidla pro výběr písní, kdy Černík nabádá, aby bylo poukazováno na zvláštnosti melodické, rytmické či například harmonické. Výběrem písní je potřeba respektovat úroveň znalostí, zkušeností a hlasových možností kolektivu. Předkládá čtenářům, jakými metodami lze s písněmi pracovat, přidává postřehy z vlastní praxe (kdy je žádoucí tu kterou metodu využít). V publikaci je možné nalézt velké množství rad, doporučení, cvičení, které jsou ve výuce využitelné. Většina z nich je zřetelně zaznačená

²⁴ ČERNÍK, Josef. *Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních*. Brno: Vydavatelství odboru Ústředního spolku jednot učitelů na Moravě, 1931, s. 7.

²⁵ ČERNÍK, Josef. *Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních*. Brno: Vydavatelství odboru Ústředního spolku jednot učitelů na Moravě, 1931, s. 7.

²⁶ ŠŮSTKOVÁ, Ivana, KUSÁK, Jiří. Z dějin regionální hudební výchovy – Josef Černík (1880–1969). *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta (v recenzním řízení, v tisku).

²⁷ ČERNÍK, Josef. *Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních*. Brno: Vydavatelství odboru Ústředního spolku jednot učitelů na Moravě, 1931, s. 13.

v notových ukázkách a příkladech. Nechybí ani nápady hudebních aktivit, pomocí nichž dokáže učitel snáze upoutat pozornost žáků (hudební diktáty, cvičení s myšlenými tóny, hudební hádanky apod.).

V hlavní části textu Černík představuje další odbornou literaturu ke studiu, což není příliš typické (nejsou zde uvedena data vydání). Nápomocná může být také ukázka časového rozvržení hodiny zpěvu či tabulka s názvem Rozvrh učiva neboli rozvrh práce s písněmi. Celkově působí Černíkova Metodika zpěvu (po stránce obsahové i formální) srovnatelně s jinými publikacemi metodického typu, vzniklými v období třicátých let dvacátého století.

Závěr

Josef Černík byl aktivní a iniciativní osobností v několika oblastech tvůrčího projevu. Svoji odbornou činností se podílel na formování hudební pedagogiky jako svébytné vědecké disciplíny, přesto, že je z dnešního pohledu často opomíjena (což byl i jeden z důvodů k vytvoření příspěvku). Černíkovo hudebně výchovné myšlení bylo utvářeno vlastní pedagogickou praxí. Mnohé myšlenky se z dnešního posledu zdají již samozřejmostí, což vypovídá o jejich tehdejší pokrokovosti a praktické uplatnitelnosti. Josef Černík se snažil neustále hledat nové cesty, přístupy a nejinak by tomu mělo být u všech pedagogů i dnes.

PRAMENY A LITERATURA

Pozůstalost Josefa Černíka (Oddělení dějin hudby, Moravské zemské muzeum v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Muzeum Bojkovska)

ČERNÍK, Josef. Dítě a hudba. *Pedagogické rozhledy*, 1925, roč. XXXV, s. 314–321, 382–386.

ČERNÍK, Josef. O hudební výchově. *Za hudebním vzděláním II.*, 1926–1927, s. 122–125, 143–144, 158–161, 174–176.

ČERNÍK, Josef. Intonace dle tonální metody (Battkeova). *Hudební výchova*, 1925, roč. VI, č. 8, s. 105–108, 124–129.

ČERNÍK, Josef. *Metodika zpěvu pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních*. Brno: Vydavatelství odbor Ústředního spolku jednot učitelů na Moravě, 1931.

ČERNÍK, Josef. O nových směrech vyučování zpěvu ve škole obecné (Stat' informační). *Dílna lidskosti*, 1921, roč. III, s. 21–24.

GREGOR, Vladimír a SEDLICKÝ, Tibor. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1973.

STOLAŘÍK, Ivo. *Soupis díla Josefa Černíka*. Opava: Slezský ústav Československé akademie věd v Opavě, 1961.

ŠŮSTKOVÁ, Ivana. Hudebně folkloristická a sběratelská činnost Josefa Černíka (1880–1969). In: *Janáčkiana 2018: sborník z 34. ročníku muzikologické konference Janáčkiana 2018*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta (v recenzním řízení, v tisku).

ŠŮSTKOVÁ, Ivana, KUSÁK, Jiří. Z dějin regionální hudební výchovy – Josef Černík (1880–1969). *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta (v recenzním řízení, v tisku).